

Зоряна ЛИТВИН

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕКСПРЕС-ДІАГНОСТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Діагностика економічного стану суб'єкта господарювання розглядається як сукупність досліджень, спрямованих на визначення цілей його функціонування та шляхів їх досягнення, а також виявлення існуючих недоліків.

Проблемні питання щодо діагностики підприємства висвітлюються у роботах як вітчизняних, так і закордонних вчених, зокрема: М. Баканова, Ю. Бахрамова, А. Варганова, М. Вороніна, В. Глухова, О. Дмитрієвої, Е. Короткова, В. Рапопорта, А. Шеремети та інших.

В економічному розумінні експрес-діагностику підприємства розглядають у найрізноманітніших інтерпретаціях: як вид аналізу чи моніторингу, управлінська функція, різновид антикризової діагностики та діагностики фінансового стану тощо.

Різноманітність поглядів свідчить про відсутність однозначності визначення економічної категорії «експрес-діагностика підприємства».

О. Бакунов та О. Сергеева наголошують, що експрес-діагностика є лише першим етапом фундаментальної діагностики діяльності [1]. Проте, експрес-діагностика діяльності підприємства не завжди передуює фундаментальній діагностиці, досить часто експрес-діагностика є самостійним логічно завершеним процесом, що має на меті виявити та оцінити недоліки (шанси, сильні сторони) не лише загальноекономічного стану об'єкта дослідження, а й окремого виду діяльності, підрозділу підприємства, операції тощо.

На думку С. Джерелейко, висновки, що формуються внаслідок проведення експрес-діагностики мають імовірнісний характер, водночас, автор вважає, що інформаційним джерелом її здійснення є виключно дані управлінського обліку. Такий підхід значно обмежує інформаційну базу експрес-діагностики діяльності підприємства, адже на практиці використовують дані не лише облікової, а й позаоблікової інформації [2].

Науковці Ю. Копчак, А. Ткаченко, С. Черниш під «експрес-діагностикою» розуміють один із видів діагностики, що прагне оцінити виключно фінансовий стан підприємства. Водночас, на практиці як іноземних, так і вітчизняних підприємств дедалі більшого поширення набуває експрес-діагностика не лише фінансової, а й виробничої, інвестиційної, маркетингової, інноваційної та інших видів діяльності.

Загорна та С. Черниш, зосереджують увагу лише на дослідницькому аспекті експрес-діагностики, проте не зазначають, що на етапі її здійснення має формуватися інформаційна база для прийняття адекватних управлінських рішень, до того ж, у більшості випадків йдеться про самодіагностику із використанням власних ресурсних джерел, а не про зовнішню діагностику (за участю консалтингових фірм) [3,7].

Так, О. Пластун стверджує, що експрес-діагностика необхідна виключно для виявлення основних проблем чи загроз, що існують у підприємства, але не вказує, що вона спрямована і на використання шансів, сильних сторін організації [6].

Окремі науковці під терміном «експрес-діагностика» вважають, що це є один із видів діагностики, що прагне оцінити виключно фінансовий стан підприємства.

Варто зауважити, що у сучасній економічній літературі недостатньо розкриті як теоретичні, так і практичні аспекти здійснення «експрес-діагностики», її основні завдання, цілі, функції та інші важливі категорії.

Сутністю категорії «експрес-діагностика» є оперативність, швидкість та терміновість обстеження об'єкта на основі виокремлення ключових показників-індикаторів (симптомів) та надання рекомендацій щодо усунення недоліків. Експрес-діагностика – коротке дослідження різних аспектів діяльності підприємства з метою виявлення проблемних аспектів та отримання попередніх оцінок поточного стану. Вона найчастіше є початковим етапом, на якому визначаються загальні тенденції розвитку підприємства. Отримання оперативної інформації, зокрема, ключових та найбільш інформативних показників, аналіз яких дозволяє отримати достатньо чітку та об'єктивну картину поточного стану підприємства є метою проведення експрес-діагностики.

Експрес-діагностика діяльності підприємства – це процес оперативного оцінювання та ідентифікації стану досліджуваного об'єкта на основі обмеженого інформаційного забезпечення з метою формування попереднього уявлення про його стан і параметри для прийняття реактивних управлінських рішень.

Кожне підприємство має у своєму розпорядженні певний обсяг ресурсів, до яких належать: трудові, матеріальні, фінансові, енергетичні, інформаційні ресурси та інші. Тому, під час вибору певного виду експрес-діагностики необхідно керуватися певними рекомендаціями, з урахуванням ресурсного потенціалу підприємства. Важливу роль під час вибору того чи іншого виду експрес-діагностики відіграє також і рівень стабільності середовища функціонування. За умов, якщо середовище функціонування підприємства характеризується відносною стійкістю, варто звернути увагу на монокритеріальну, профілактичну, неавтоматизовану, одноразову (або ж періодичну) експрес-діагностику та експрес-діагностику спрямовану на виявлення можливостей та сильних сторін підприємства. Якщо ж середовищу функціонування притаманні мінливість та нестабільність, то доцільне використання полікритеріальної, стабілізаційної, постійної, автоматизованої експрес-діагностики, можливо, навіть й експрес-діагностики кризових явищ, націленої на виявлення та усунення проблем, «вузьких місць».

Процес експрес-діагностики діяльності підприємства характеризується певними властивостями, а саме:

➤ оперативність – експрес-діагностика має формувати інформаційну базу для прийняття термінових, реактивних управлінських рішень щодо гармонізації поточного стану підприємства для швидкого реагування управлінців різних рівнів задля усунення можливих загроз та недоліків чи використання шансів середовища функціонування;

➤ експресність – йдеться про необхідність швидкого термінового проведення діагностики, внаслідок якої повинна сформуватися інформаційна база для прийняття реактивних управлінських рішень, котрі мають на меті оперативно виправити недоліки чи використати наявні можливості, що виникли у поточному стані справ підприємства;

➤ обмеженість інформаційного забезпечення – передбачає дослідження об'єкта діагностики на основі неповної, часткової інформаційної бази з метою формування лише попереднього, а не комплексного і повного уявлення про наявність проблем чи шансів у досліджуваного об'єкта;

➤ імовірнісність – оскільки експрес-діагностика є швидким, оперативним дослідженням підприємства чи його складових, базується на обмеженому колі інформаційних даних та використовує у процесі здійснення незначну кількість індикаторів та критеріїв, то доцільно констатувати, що результати такої діагностики характеризуватимуться можливістю чи неможливістю настання, що, відповідно, зумовлює виникнення певного ризику під час прийняття на їх основі ефективних управлінських рішень;

➤ телеологічність (від грец. telos – кінець, ціль і logos – наука, вчення) – перш ніж розпочинати діагностику зацікавлені особи (суб'єкти) встановлюють низку певних цілей (часткових чи елементних), яких вони прагнуть досягнути у процесі здійснення експрес-

діагностики, відповідно до яких формується й низка інших параметрів (методів, методик, показників-індикаторів тощо);

➤ оптимальність – для зниження рівня імовірності результатів експрес-діагностики доцільно обирати ті індикатори, критерії, методи та методики, котрі б якнайкраще задовольняли поставлені цілі;

➤ доцільність – перш ніж здійснювати експрес-діагностику потрібно детально визначити її цілі та ідентифікувати об'єкт діагностування, адже у випадку, якщо цілі носитимуть комплексний та довготерміновий характер, а об'єкт вирізнятиметься масивністю – варто здійснювати не експрес, а фундаментальну діагностику;

➤ послідовність – діагностика є процесом, а будь-який процес є сукупністю певних завершених етапів, що реалізуються один за одним та мають на меті здійснення окремо визначених дій;

➤ достовірність інформаційної бази – оскільки цей вид діагностики проводиться на основі обмеженого діапазону даних, то надзвичайно важливо, щоб ця часткова інформаційна база була об'єктивною, точною та адекватною, що дасть змогу більш чітко сформулювати попереднє уявлення про оперативний стан досліджуваного об'єкта;

➤ своєчасність – потреба у такому діагностуванні виникає під час вирішення оперативних справ на підприємстві, коли необхідно терміново прийняти управлінське рішення;

➤ гнучкість – підприємство здійснює свою діяльність у межах як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, тому для ефективного здійснення експрес-діагностики її параметри повинні адаптуватися до мінливості цих середовищ;

➤ вибірковість індикативної бази – здійснення експрес-діагностики діяльності підприємства передбачає виокремлення обмеженої кількості найбільш репрезентативних показників-індикаторів, на засадах яких проводиться огляд поточного стану об'єкта дослідження;

➤ результативність – основне завдання будь-якого виду діагностики, зокрема й експрес-діагностики, полягає у формуванні інформаційної бази для прийняття адекватних управлінських рішень, спрямованих на усунення слабких або ж використання сильних сторін організації чи її складових.

Отже, здійснення цього виду діагностики зумовлене його швидкістю та оперативністю, що є надзвичайно важливими перевагами у сучасному та постійно змінному середовищі функціонування.

Список використаних джерел

1. Бакунов О.О., Сергеева О.В. Управління економічною стійкістю торговельного підприємства: концептуальний підхід. Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. 2009. № 3. С. 129-136.
2. Джерелейко С.Д. Діагностика фінансового стану підприємства. Сталий розвиток економіки: Всеукр. наук.-виробн. журнал. 2011. № 6. С. 174-177.
3. Загорна Т.О. Економічна діагностика : навч. посібн. К.: Центр навч. літ-ри, 2007. 400 с.
4. Литвин З. Б. Доцільність діагностики бізнес-процесів в сучасних умовах господарювання. Науковий журнал «Причорноморські економічні студії», випуск 22 м. Одеса. 2017. С.205-208
5. Ткаченко А.М., Коваленко О.В., Єлець О.П., Концептуальні підходи до антикризового управління в сучасних умовах господарювання : монографія Запоріжжя: Вид-во Запорізької ДІА, 2010. 356 с.
6. Пластун О.Л. Система фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Вісник Сумського національного аграрного університету. 2007. № 1. С. 100-107.
7. Черниш С. С. Діагностика фінансового стану підприємства. Інноваційна економіка. 2010. № 3. С. 111-113.